

Recull de citacions de xixella (*Columba oenas*) a l'Empordà.

Carlos Alvarez-Cros



Xixella (*Columba oenas*)

© Miguel Ángel Fuentes Rosúa

Comitè Avifaunístic Empordanès (CAE): Carlos Alvarez Cros, Joan Budó Ricart, Gerard Dalmau Bonet, Miguel Ángel Fuentes Rosúa, Joan Ventura Linares.

Citació recomanada: Alvarez-Cros, C. 2016. Recull de citacions de xixella (*Columba oenas*) a l'Empordà. Comitè Avifaunístic Empordanès.

La distribució de l'àrea de cria de la subespècie nominal de xixel·la s'estén, d'oest a est, des de Portugal al Kazakhstan, i, de nord a sud, des del sud de la península Escandinava fins al Marroc i al nord de l'Iran. Mentre que les poblacions situades a la part meridional de la zona de cria són sedentàries i només protagonitzen moviments de curt abast, les més septentrionals són migradores i passen l'hivern al sud de l'àrea de distribució de l'espècie (del Hoyo, Elliott i Sargatal, 1997). A Catalunya, el pas de primavera s'estén, principalment, de febrer a abril i el de tardor, de setembre a octubre (Ferrer, Martínez-Vilalta, i Muntaner, 1986).

Al territori català, aquesta espècie es comporta com un ocell sedentari que defuig les zones pirinenques, i es reparteix per la resta del país, sent abundant a les planes centrals i occidentals. A les comarques nord-orientals ha minvat fins al punt de desaparèixer com a nidificadora (Estrada i altres, 2004). El nombre de parelles reproductores al territori català, s'ha estimat entre 5.000 i 8.500 (Institut Català d'Ornitologia, 2013). A l'hivern, la major part d'aquesta població fa moviments dispersius de curt abast. Addicionalment, es reben ocells nascuts més enllà dels Pirineus, i la població hivernant a Catalunya, que és molt fluctuant d'un any a un altre, pot arribar als 53.000 individus. La distribució hivernal és prou diferent de la de l'estació reproductora i el gruix de la població es concentra a la plana de Lleida, tot i que manté efectius escampats per les planes de la Catalunya central, de l'Empordà i del litoral sud del país (Herrando i altres, 2011).

Malgrat que havia estat una espècie prou comuna, i probablement per això mateix, les referències empordaneses d'aquesta espècie són més aviat escasses. De fet, és té notícia de la seva caça i consum entre els segles VII i III a. C., mitjançant la troballa de restes òssies al jaciment ibèric del Mas Castellar de Pontós (García i Pons, 2010). Més modernament, a finals del segle XIX, Estanislau Vayreda (1883) comentava que habitava als grans boscos de les comarques gironines, que era més escassa que el tudó (*Columba palumbus*) i que, a l'octubre, es reunia en grans estols que viatjaven per les valls i planes de la província de Girona.

De llavors ençà, almenys les poblacions nidificants gironines, i en particular les empordaneses, han patit una forta davallada. Així, mentre que al primer Atlas de nidificants de Catalunya hi havia cinc quadrats de 10x10 Km de nidificació segura, dos de probable i un de possible a l'Alt Empordà i un de possible al Baix Empordà (Muntaner, Ferrer, Martínez-Vilalta, 1983), al segon Atlas només hi restava un quadrat de nidificació possible a l'Alt Empordà i un d'estival no reproductor al Baix Empordà (Estrada i altres, 2004). D'altra banda, des del 2006, el Comitè Avifaunístic Empordanès porta a terme un seguiment de les espècies d'aus nidificants prioritàries a l'Empordà, entre les que figura la xixel·la. Ja al seu primer informe, es qüestionava la validesa de les dades del primer Atlas de nidificants i situava l'única evidència de reproducció segura a una pedrera de la població d'Albons (Baix Empordà) on, a primers del segle XXI, no se superaven les cinc parelles nidificants (Ollé i altres, 2007).

Sembla que les causes d'aquesta regressió poblacional són diverses. Entre les més importants destacarien: la manca de disponibilitat de forats on criar (a arbres vells o edificacions velles o enrunades), les modernes pràctiques agrícoles, la caça abusiva i les col·lisions amb cables elèctrics (Fernández, J. M. i Bea, A. *in* Madroño i altres, 2004).

A finals dels anys setanta del segle passat, la xixel·la era considerada una espècie poc freqüent a l'Empordà, tot i que encara hi criava. En migració i a l'hivern també hi era present (Sargatal i Llinàs, 1978). Una dècada més tard, Sargatal i del Hoyo (1989) referien la cria esporàdica al Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà i que hi era freqüent com a migrant i, sobretot, com a hivernant. Al 1995, es definia el seu estatus al PNAE de manera similar: migrador escàs, nidificant molt escàs i irregular, i moderadament abundant com a hivernant (Martí, Streich, Sargatal, 1995). Més o menys pel mateix temps, Fortià i Martí (*in* Gosálvez i altres, 1994) explicaven que era un ocell escàs, tant en pas com a l'hivern, als aiguamolls empordanesos, amb un pas primaveral menys manifest que el de tardor.

Les referències d'altres zones de les comarques empordaneses encara són més escasses. Feliu (2010b) diu que a la segona meitat del segle passat, la presència d'exemplars en època de cria al Parc Natural del Cap de Creus, podria indicar una possible nidificació esporàdica de l'espècie a alguns indrets del Parc. A les darreres dècades s'hi considera rara i només es compta amb poques observacions d'hivernada. A l'Albera és considerada una espècie regular però escassa en migració (Budó, Grabulosa i Fèlix, 1997).

Pel que fa al Baix Empordà, se la considera una espècie migradora escassa però regular, al Baix Ter (Burgas i Burgas, 2004) i una migradora esporàdica a la vall del Ridaura (Alvarez-Cros, 2013).

LLISTAT DE CITACIONS

Les citacions, que van fins al 31/12/15, estan agrupades per comarca i ordenades cronològicament. S'hi especifica el lloc, la data i el nombre d'exemplars observats. Segueix, entre parèntesi, la referència bibliogràfica.

ALT EMPORDÀ

1959-1965.

Parelles o grups reduïts a l'estiu, a Llançà, i Roses. Sense proves de nidificació (Wallace i Sage, 1969)

1965

Alguns exemplars, de nombre indeterminat, als voltants de Llançà durant l'estiu (Feliu, 2010b).

1996

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. a les closes del Cortalet, el 5.III; darrera citació primaveral (Copete, 1998).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 2 exs. a les closes del Tec, el 23.IX; primera citació postnupcial (Copete, 1998).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 108 exs. a les closes del Tec, el 2.XI; màxim hivernal (Copete, 1998).

1997

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 47 exs. a les closes del Tec, el 31.I; màxim hivernal (Copete, 2000).

L'Albera. 4 exs. en pas pel coll de Playa (Rabós) el 12.IV (Copete, 2000).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 3 exs. a les closes del Cortalet, el 23.IX; primera citació postnupcial (Copete, 2000).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 49 exs. a l'illa de Caramany el 22.XII (Copete, 2000).

1998

Sant Pere Pescador. 90 exs. a una zona de conreus el 21.I (Martínez, 2001).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 90 exs. a les closes del Tec el 26.I (Martínez, 2001).

L'Albera. 1 ex. en pas pel coll de Playa (Rabós) el 7.III (I (Martínez, 2001

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. a Vilaüt el 19.III; darrera observació prenupcial (Martínez, 2001).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Alguns exs. a la RN2 el 9.X (Martínez, 2001); primera observació de la migració postnupcial.

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Estol observat a les closes d'en Pifani entre el 16.X i l'1.XII, amb un màxim de 95 exs. el 22.X i un mínim de 5 exs. el mateix 1.XII, després de rebre una forta pressió cinegètica (Martínez, 2001).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Un mínim de 310 exs. a l'illa de Caramany el 23.XII (Martínez, 2001).

1999

Cap de Creus. Un exemplar observat prop de Roses el 24.V; es tracta d'una cita en plena època de cria, però no es pot determinar la seva nidificació ni la presència en dies posteriors (Feliu, 2010b).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. potencialment reproductor a les closes de la Gallinera (Castelló d'Empúries), el 29.V (Martínez, 2002).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 2 exs. en vol per l'estany d'en Túries (Castelló d'Empúries), el 3.XI; primera citació postnupcial (Martínez, 2002).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 180 exs. a les closes del Tec el 13.XII; màxima concentració hivernal (Martínez, 2002).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 40 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 22.XII (ICO, 2016).

2000

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. a Vilaüt (Pau), el 26.IX; primera citació postnupcial. 40 exs. a Caramany el 3.XII (Aymí i Herrando, 2003).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 20 exs. a la closa de les Daines (Castelló d'Empúries), el 18.X (Feliu, 2001).

2001

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. a les Molleroses (Castelló d'Empúries), el 10.X (Aymí i Herrando, 2005).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 4 exs als estanys del Matà (Castelló d'Empúries), el 10.X (Aymí i Herrando, 2005).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 180 exs. a l'estany de Vilaüt (Pau), el 10.XI (Aymí i Herrando, 2005).

2002

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 160 exs. a les closes de la Gallinera (Castelló d'Empúries), el 3.II; primera citació prenupcial (Sales, 2006).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 4 exs. a Vilaüt (Pau), el 29.IX (IAEDEN, 2002a).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Min. 300 exs. a Caramany i arbredes properes (Sant Pere Pescador), el 7.XII (IAEDEN, 2002b).

2004

Parc Natural del Cap de Creus. 1 ex. en vol cap al nord, al pla de la Guardiola, el 31.III; es tracta de la primera cita al parc natural (Feliu, 2007a).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Mínim 1.650 exs. en uns conreus a la Gallinera (Castelló d'Empúries), el 9.XI (Sales, 2006).

2005

L'Albera. 3 ex a les basses dels Torlits, el 26.III (Capalleras, 2006).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 3 exs. als estanys del Matà (Castelló d'Empúries), el 8.X; primera citació postnupcial (Sales, 2006).

2006

L'Albera. 1 ex. al coll de Plaja (Rabós), el 2.III (Centre d'estudi i protecció de l'Albera, 2007).

L'Albera. 2 exs. al coll de Plaja (Rabós), el 7.III (Centre d'estudi i protecció de l'Albera, 2007).

L'Albera. 1 ex. al coll de Plaja (Rabós), el 10.III (Centre d'estudi i protecció de l'Albera, 2007).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 400 exs. a Caramany (Sant Pere Pescador), el 13.XI; màxim detectat (Estrada i Anton, 2007).

2007

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 400 exs. a l'itinerari SOCC 171, Mig de Dos Rius (Sant Pere Pescador), el 12.I (Anton, 2008).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Uns 6 exs. al Matà (Castelló d'Empúries), el 11.XI (ICO, 2016).

2008

L'Albera. 80 ex. al coll de Plaja, en direcció nord el 16.III (Bertran, 2009).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 20 exs. al Matà (Castelló d'Empúries), el 4.IX; primera citació postnupcial (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. als estanys del Matà (Castelló d'Empúries), el 20.IX (Anton, 2009).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 15 exs. al Matà (Castelló d'Empúries), el 21.IX (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 80 exs. al SOCC 328, el Cortalet (Castelló d'Empúries), el 4.XII (Anton, 2009).

2009

L'Albera. 12 exs. pel coll de Plaja el 13.II (Clarabuch, 2011).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. a les closes de Sant Joan el 28.IX; primera citació postnupcial al Parc (Clarabuch, 2011).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 5 exs. a l'aguait del Gall Marí (Castelló d'Empúries), el 18.X (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 160 exs. als arrossars de la Gallinera (Castelló d'Empúries), el 21.XI; xifra màxima anual (Clarabuch, 2011).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Almenys 45 exs. als arrossars de la Gallinera Marí (Castelló d'Empúries), el 28.XI (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 55 exs. als estanys del Cortalet (Castelló d'Empúries), el 6.XII (ICO, 2016).

2010

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 8 exs. als arrossars de la Gallinera (Castelló d'Empúries), 11.I (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 14 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 25.II (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Més de 30 exs. a la Gallinera (Castelló d'Empúries), el 24.IX (Montràs, Ollé i Roca, 2010).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Alguns exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 27.IX (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 4 exs. al camí del càmping Almatà (Castelló d'Empúries), el 14.X (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 6 exs. als estanys del Cortalet (Castelló d'Empúries), el 19.X (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. als prats de can Comes (Castelló d'Empúries), el 25.X (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 7 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 5.XI (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Almenys 4 exs. als arrossars de la Gallinera (Castelló d'Empúries) el 8.XI (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Almenys 2 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 8.XI (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Alguns exs. a la Massona (Castelló d'Empúries), el 8.XI (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 28 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 19.XI (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 15 exs. a l'estany Europa (Castelló d'Empúries), el 24.XI (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. al Mig de 2 Rius (Sant Pere Pescador), el 3.XII (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Uns 50 exs. a l'aguait de les Gantes (Castelló d'Empúries), el 5.XII (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 62 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 6.XII (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 3 exs. a la closa de les Daines (Castelló d'Empúries), el 7.XII (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 2 exs. al Matà (Castelló d'Empúries) el 7.XII (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 9.XII (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Alguns exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 14.XII (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 2 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 21.XII (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 15 exs. als estanys del Cortalet (Castelló d'Empúries), el 28.XII (ICO, 2016).

2011

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Uns 20 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 12.I (ICO, 2016).

Pedret i Marzà. 12 exs. a l'abocador, el 21.II (ICO, 2016).

Pedret i Marzà. Uns 15 exs. a l'abocador, el 23.II (ICO, 2016).

Pedret i Marzà. 5 exs. a l'abocador, el 26.II (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 22 exs. a la Gallinera (Castelló d'Empúries), el 29.IX (Montràs, Ollé i Roca, 2011).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Uns 15 exs. a Castelló d'Empúries, el 18.X (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 6 exs. als estanys del Cortalet (Castelló d'Empúries), el 18.X (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 21 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 19.X (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 28 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 8.XI (ICO, 2016).

2012

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 6 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 13.I (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 5 exs. a Vilaüt (Pau), el 22.IX (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Almenys 3 exs. a Castelló d'Empúries, el 24.X (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 2.XI (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Alguns exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 14.XII (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 10 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 28.XII (ICO, 2016).

2013

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 2 exs. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 17.I (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 2 exs. ala Salats (Sant Pere Pescador), el 17.II (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 4 exs. als arrossars de la Gallinera (Castelló d'Empúries), el 27.II (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Alguns exs. a Castelló d'Empúries, el 6.XII (ICO, 2016).

2014

Parc Natural del Cap de Creus. 1 ex. a la punta del cap de Creus, el 5.IV (ICO, 2016).

Parc Natural del Cap de Creus. 1 ex. a la punta del cap de Creus, el 4.V (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. a l'estany Europa (Castelló d'Empúries), el 24.VIII (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. a l'estany d'en Pericos (Castelló d'Empúries), el 14.IX (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. 1 ex. a l'illa de Caramany (Sant Pere Pescador), el 14.XI (ICO, 2016).

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Uns 40 exs., el 6.XII (ICO, 2016).

2015

Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Almenys 1 ex. a als arrossars de la Gallinera, el 20.I (ICO, 2016).

La Jonquera. 1 ex. el 31.X (ICO, 2016).

BAIX EMPORDÀ

1959-1965.

Parelles o grups reduïts a l'Estartit i riu Ter. Sense proves de nidificació (Wallace i Sage, 1969)

1980's

Santa Cristina d'Aro. 1 ex. caçat, a començament de la temporada de caça, prop de roca Tosa (Alvarez, 1999).

2000

Baix Ter. Min. 30 exs. a l'illa de Canet, al riu Ter, el 26.XII (Aymí, Herrando, 2003).

2008

Torroella de Montgrí 1 ex. en uns camps propers a l'Estartit ,a finals de maig; nou quadrat UTM 10x10 de cria possible (Anton, 2009).

2009

Torroella de Montgrí. 1 ex. l'1.VI (Clarabuch, 2011).

Pals. 1 ex. el 18.VII i el 12.VIII (Clarabuch, 2011).

2010

Torroella de Montgrí. 1 ex. el 24.XI (ICO, 2016).

2011

Ullà. Almenys 8 exs. el 6.I (ICO, 2016).

Begur. 5 exs. el 5.VI (ICO, 2016).

2014

Pals. 2 exs. el 18.IV (ICO, 2016).

Fontanilles. 2 exs. el 26.IV (ICO, 2016).

Torroella de Montgrí. Almenys 20 exs. el 26.IV (ICO, 2016).

2015

Torroella de Montgrí. 1 ex. el 14.I (ICO, 2016).

Donat que es tracta d'una espècie relativament comuna al territori català, les dades concretes sobre la mateixa són més aviat escasses. Aquesta manca d'informació també es dona a nivell de l'estat espanyol (Fernández, J. M. i Bea, A. *in* Madroño i altres, 2004). D'altra banda, s'ha de tenir en compte que la seva tendència a barrejar-se amb altres colúmbids de plomatge semblant, com el tudó o el colom roquer, la pot fer passar desapercebuda. Tampoc es pot menysprear la dificultat de identificació en determinades situacions i moments de l'any i en observacions llunyanes. En tot cas, el nombre de registres concrets publicats augmenta amb l'aparició dels anuaris ornitològics catalans i locals i, més recentment, amb la possibilitat d'introduir les citacions al portal Ornitho.cat.

El recull de citacions confirma l'escassetesa de la xixela a l'Empordà, així com la progressiva rarificació com a nidificant a les comarques empordaneses. Aquest procés ha culminat, a cavall dels segles XX i XXI, amb la seva pràctica desaparició, observant-se els darrers indicis de cria, al Baix Empordà.

Les xifres hivernals, de novembre a febrer, són molt fluctuants d'un hivern a un altre i oscil·len des d'uns pocs exemplars fins als 400 dels hiverns 1998-1999 i 2006-2007. També però, s'intueix una progressiva disminució dels efectius hivernants. Amb tot, es compta amb una excepcional dada numèrica de 1.650 exemplars, durant la primera desena de novembre de 2004, que molt probablement correspongui a ocells en migració.

Pel que fa a la fenologia de pas, la majoria de primeres citacions es produeixen a final de setembre, tot i que alguns anys se n'ha arribat a detectar algun exemplar durant la primera desena del mes, i alguna, fins i tot, a final d'agost. Les darreres citacions primaverals es donen a final de març, amb algunes dades a l'abril.

AGRAÏMENTS

Vull agrair a tots els observadors les citacions realitzades i registrades, ja que sense el seu esforç no s'hauria pogut portar a terme aquest recull. També a Miguel Ángel Fuentes Rosúa per haver cedit la imatge que il·lustra el document.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Alvarez, C. 1999. Els ocells de la vall del Ridaura. Sant Feliu de Guíxols, Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols.

Alvarez-Cros, C. 2013. Estatus i fenologia dels ocells de la vall del Ridaura. V. 2. http://ocellsvallridaura.comxa.com/Ocells/ESTATUS_I_FENOLOGIA_DELS_OCELLS_DE_LA_VALL_DEL_RIDAURA_V2.pdf

Anton, M. (ed.) 2008. Anuari d'ornitologia de Catalunya. 2007. Barcelona, Institut Català d'Ornitologia. www.ornitologia.org/publicacions/anuari4.htm

Anton, M. (ed.). 2009. Anuari d'Ornitologia de Catalunya. 2008. Barcelona, Institut Català d'Ornitologia. www.ornitologia.org/publicacions/anuari4.htm

Aymí, R. i Herrando, S. (eds.). 2003. Anuari d'ornitologia de Catalunya. 2000. Barcelona, Institut Català d'Ornitologia. www.ornitologia.org/publicacions/anuari4.htm

Aymí, R. & Herrando, S. (eds.). 2005. Anuari d'ornitologia de Catalunya. 2001. Barcelona, Institut Català d'Ornitologia. www.ornitologia.org/publicacions/anuari4.htm

Bertran, M. (ed.). 2009. Anuari avifaunístic de l'Albera. 2008. Centre d'estudi i protecció de l'Albera. La Jonquera. http://www.comiteempordanas.org/Anuaris/AnuarisAlbera/Anuari_Albera_2008.pdf

Budó, J., Grabulosa, i., Fèlix, J. 1997. "Els vertebrats de l'Albera : vessant meridional" Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos, Vol. 30. Figueres, Institut d'Estudis Empordanesos.

Burgas, A., Burgas, D. 2004. Papers del Montgrí, 23. Aiguamolls del Ter. Els Ocells. Torroella de Montgrí, Can Quintana Museu de la Mediterrània.

- Capalleras, E. (ed.). 2006. Anuari avifaunístic de l'Albera. 2005. Centre d'estudi i protecció de l'Albera. La Jonquera.
http://www.comiteempordanes.org/Anuaris/AnuarisAlbera/Anuari_Albera_2005.pdf
- Clarabuch, O. (ed.). 2011. Anuari d'Ornitologia de Catalunya. 2009. Barcelona: Institut Català d'Ornitologia.
- Centre d'estudi i protecció de l'Albera. 2007. Anuari avifaunístic de l'Albera. 2006. Centre d'estudi i protecció de l'Albera. La Jonquera.
http://www.comiteempordanes.org/Anuaris/AnuarisAlbera/Anuari_Albera_2006.pdf
- Copete, J. L. (ed.). 1998. Anuari d'ornitologia de Catalunya.1996. Barcelona, Grup Català d'Anellament.
- Copete, J. L. (ed.). 2000. Anuari d'ornitologia de Catalunya.1997. Barcelona, Grup Català d'Anellament.
- del Hoyo, J., Elliott, A. i Sargatal, J. 1997. Hadbook of the Birds of the World. Vol.: 4. Barcelona. Lynx Edicions.
- Estrada, J. i Anton, M. (eds.). 2007. Anuari d'ornitologia de Catalunya. 2006. Barcelona, Institut Català d'Ornitologia. www.ornitologia.org/publicacions/anuari4.htm
- Estrada, J., Pedrocchi, V., Brotons, I., Herrando, S. (eds.). 2004. Atles dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002. Barcelona. Institut Català d'Ornitologia (ICO)/Lynx Edicions.
- Feliu, P. 2001. Crònica ornitològica. El Bruel, 33. Castelló d'Empúries, APNAE.
- Feliu, P. 2007a. Anuari ornitològic del Parc Natural de cap de Creus 2001-2005. El Port de la Selva, Paratge Natural del Cap de Creus, Departament de Medi Ambient i Habitatge, Generalitat de Catalunya, Monestir de St Pere de Rodes - Palau de l'Abat.
www.comiteempordanes.org/Anuaris/AnuarisPNCC/Anuari_PNCC_01_05.pdf
- Feliu, P. 2010b. Anuari ornitològic del Parc Natural de cap de Creus 1950-2000. El Port de la Selva, Parc Natural del Cap de Creus, Departament de Medi Ambient i Habitatge, Generalitat de Catalunya, Monestir de St. Pere de Rodes - Palau de l'Abat.
www.comiteempordanes.org/Anuaris/AnuarisPNCC/Anuari_PNCC_50_00.pdf
- Ferrer, X., Martínez-Vilalta, A. i Muntaner, J. (ed.). 1986. Ocells. A Història Natural dels Països Catalans. Vol. 12. Barcelona. Enciclopèdia Catalana.
- García, Ll., Pons, E. 2010. Caça i domesticació d'ocells al jaciment ibèric de Mas Castellar (Pontós, Catalunya). Saguntum Extra. Vol. 9. València. Departament de Prehistòria i Arqueologia de la Universitat de València.
<http://roderic.uv.es/bitstream/handle/10550/28789/1488.pdf?sequence=1>
- Gosálbez, J., Serra, J, Velasco, E. (coords.) (1994). Els sistemes naturals dels aiguamolls de l'Empordà. Barcelona, Institució Catalana d'Història Natural.
- Herrando, S., Brotons, I., Estrada, J., Guallar, S., Anton, M. (eds.) (2011) Atles dels ocells de Catalunya a l'hivern 2006-2009. Barcelona. Institut Català d'Ornitologia (ICO)/Lynx Edicions.
- IAEDEN. 2002a. La Calàbria núm. 39. www.didal.com/clients/iaeden/clb/clb039.html
- IAEDEN. 2002b. La Calàbria núm. 49. www.didal.com/clients/iaeden/clb/clb049.html
- Institut Català d'Ornitologia (ICO). 2013. Estatus d'amenaça dels ocells nidificants de Catalunya 2012. Llista vermella dels ocells nidificants de Catalunya 2012. Barcelona. Institut Català d'Ornitologia.
http://www.ornitologia.org/mm/file/quefem/conservacio/Llista_Vermella_2012.pdf

Institut Català d'Ornitologia (ICO). 2016. Portal Ornitho.cat. Barcelona. Institut Català d'Ornitologia. <http://www.ornitho.cat>

Martí, J., Streich, E., Sargatal, J. 1995. Llistat d'ocells P.N.A.E. (I). El Bruel 13. Castelló d'Empúries, APNAE.

Madroño, A., González, C. i Atienza, J. C. (Eds.) 2004. Libro Rojo de las Aves de España. Dirección General para la Biodiversidad – SEO/BirdLife. Madrid.

Martínez, A. (ed.). 2001. Anuari d'ornitologia de Catalunya.1998. Barcelona, Grup Català d'Anellament. www.ornitologia.org/publicacions/anuari4.htm

Martínez, A. (ed.). 2002. Anuari d'ornitologia de Catalunya.1999. Barcelona, Institut Català d'Ornitologia. www.ornitologia.org/publicacions/anuari4.htm

Montràs, T., Ollé, À., Roca, A. 2010. Ocells de l'Empordà. www.frontera.cat

Montràs, T., Ollé, À., Roca, A. 2011. Ocells de l'Empordà. www.frontera.cat

Muntaner, J., Ferrer, X., Martínez-Vilalta, A. 1983. Atlas dels ocells nidificants de Catalunya i Andorra. Barcelona, Ketres.

Ollé, À., Alvarez-Cros, C., Burgas, A., Capalleras, E., Feliu, P., Martí-Aledo, J., Montràs, T. 2007. Espècies d'aus nidificants prioritàries a l'Empordà 2006. Comité Avifaunístic Empordanès (CAE). http://www.comiteempordanes.org/Seguiment/Nidificants_2006.pdf

Sales, S. (ed.) 2006. Anuari d'Ornitologia de Catalunya. 2002-2005. Barcelona, Institut Català d'Ornitologia. www.ornitologia.org/publicacions/anuari4.htm

Sargatal, J., del Hoyo, J. 1989. Els ocells del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Barcelona, Lynx.

Sargatal, J., Llinàs, R. 1978. Els ocells de l'Empordà. Figueres. Centre Excursionista Empordanès.

Vayreda, E. 1883. Fauna Ornitològica de la Província de Gerona. Girona, Paciano Torres.

Wallace, D. I. M. & Sage, B. L. 1969. Las aves de la Costa Brava, Cataluña. Ardeola vol. 13 fascículo 2. Madrid, SEO.